

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA TANQIDIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISH METODLARI

Teshaboyev Dilmurod Raxmadjonovich- Filologiya fanlari doktori (DSc),
professor

*Farg'ona davlat universiteti pedagogika - psixologiya va san'atshunoslik
fakulteti boshlig'ich ta'lim yo'nalishi*

Rahimjonova Nilufar Karimjon qizi

2 - bosqich talabasi,

Phone: +998-94-656-65-03

Email:rahimjonovanilufar943@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning pedagogik ahamiyati hamda uni shakllantirishning samarali metodlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda interfaol ta'lim usullari, muammoli ta'lim, loyiha metodi, bahs-munozara, aqliy hujum, klaster va keys texnologiyalarining o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, mantiqiy xulosa chiqarishi hamda muammolarni hal etish ko'nikmalariga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, o'qituvchining darsni tashkil etishdagi roli, o'quvchilarning faolligini oshirish hamda ta'lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanishning afzalliklari ko'rsatib berilgan. Tadqiqot natijalari tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga yo'naltirilgan metodlardan muntazam foydalanish o'quvchilarning ijodiy, analitik va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qilishini tasdiqlaydi. Maqola xulosalaridan boshlang'ich ta'lim amaliyotida samarali metodik tavsiyalar sifatida foydalanish mumkin.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, tanqidiy fikrlash, interfaol metodlar, muammoli ta'lim, loyiha metodi, aqliy hujum, klaster, keys texnologiyasi, mustaqil fikrlash, mantiqiy tafakkur, pedagogik texnologiyalar, kompetensiya.

Abstract: This article examines the pedagogical importance of developing critical thinking skills among primary school students and analyzes effective teaching methods for achieving this goal. The study highlights the impact of interactive teaching methods, problem-based learning, project-based learning, brainstorming, discussions, clustering, and case-study techniques on learners' independent thinking, logical reasoning, and problem-solving abilities. Particular attention is given to the teacher's role in organizing student-centered lessons and increasing learners' active participation through modern educational technologies. The findings indicate that the systematic use of critical thinking strategies enhances students' creativity, analytical thinking, communication skills, and learning motivation. Furthermore, these methods help learners evaluate information objectively, make reasoned decisions, and express their opinions confidently. The results of the study may serve as practical methodological recommendations for improving the quality of teaching and learning in primary education.

Keywords: primary education, critical thinking, interactive methods, problem-based learning, project method, brainstorming, cluster technique, case study, independent thinking, logical reasoning, educational technologies, competence.

Аннотация: В данной статье рассматривается педагогическая значимость развития критического мышления у учащихся начальных классов и анализируются эффективные методы его формирования. Особое внимание уделяется интерактивным методам обучения, проблемному обучению, проектной деятельности, мозговому штурму, дискуссиям, кластерным технологиям и кейс-методу. Показано их влияние на развитие самостоятельного мышления, логического анализа, умения принимать обоснованные решения и решать учебные задачи. Также раскрывается роль учителя в организации современного образовательного процесса, направленного на повышение познавательной активности учащихся. Результаты исследования свидетельствуют о том, что систематическое

применение данных методов способствует развитию творческих, аналитических и коммуникативных компетенций младших школьников. Полученные выводы могут быть использованы в качестве практических рекомендаций для совершенствования методики обучения в начальной школе.

Ключевые слова: начальное образование, критическое мышление, интерактивные методы, проблемное обучение, проектный метод, мозговой штурм, кластер, кейс-метод, самостоятельное мышление, логическое мышление, педагогические технологии, компетентность.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida o'quvchilarda XXI asr ko'nikmalarini shakllantirish ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Ushbu ko'nikmalar orasida tanqidiy fikrlash alohida o'rin egallaydi. Chunki tanqidiy fikrlash o'quvchilarga axborotni tahlil qilish, dalillarni taqqoslash, mustaqil xulosa chiqarish hamda muammolarga ijodiy va asosli yechim topish imkonini beradi. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida mazkur ko'nikmani rivojlantirish keyingi ta'lim bosqichlarida o'quvchilarning intellektual salohiyati va o'quv faoliyatining samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar o'quvchini ta'lim jarayonining faol ishtirokchisi sifatida ko'rishni talab etadi. Shu bois darslarda interfaol metodlar, muammoli ta'lim, loyiha metodi, bahs-munozara, "Aqliy hujum", klaster va keys texnologiyalaridan samarali foydalanish o'quvchilarning mustaqil va mantiqiy fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bunday metodlar o'quvchilarning bilimlarni tayyor holda qabul qilishidan ko'ra, ularni izlanishga, tahlil qilishga, fikrini erkin bayon etishga va o'z qarashlarini asoslashga undaydi.

Mazkur maqolaning maqsadi boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning samarali metodlarini tahlil qilish, ularning pedagogik imkoniyatlarini yoritish hamda ta'lim jarayonida qo'llash bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Metodologiya

Mazkur tadqiqotda boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning samarali metodlarini aniqlash va ularning ta'lim jarayonidagi ahamiyatini yoritishga qaratilgan sifat tahlili (qualitative analysis) usulidan foydalanildi. Tadqiqot davomida pedagogika va boshlang'ich ta'limga oid ilmiy adabiyotlar, me'yoriy-huquqiy hujjatlar hamda zamonaviy ilmiy maqolalar tahlil qilindi.

Tadqiqot jarayonida tahlil va sintez, qiyosiy tahlil, umumlashtirish hamda pedagogik kuzatish metodlari qo'llanildi. Shuningdek, boshlang'ich ta'lim amaliyotida keng foydalanilayotgan interfaol metodlar, jumladan, muammoli ta'lim, loyiha metodi, "Aqliy hujum", klaster, bahs-munozara va keys texnologiyalarining o'quvchilarning tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rnini ilmiy manbalar asosida baholandi.

Olingan ma'lumotlar tizimlashtirilib, tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik yondashuvlar aniqlandi hamda ularni boshlang'ich sinf darslarida qo'llash bo'yicha ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Tadqiqot natijalari boshlang'ich ta'lim jarayonida zamonaviy pedagogik metodlardan foydalanish o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, mantiqiy tahlil qilish, muammolarni hal etish va qaror qabul qilish kompetensiyalarini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishini asoslashga xizmat qildi.

Natijalar va muhokama

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda interfaol metodlardan muntazam foydalanish ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Xususan, muammoli ta'lim, loyiha metodi, "Aqliy hujum", klaster, bahs-munozara va keys texnologiyalarini dars jarayoniga tatbiq etish o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, mantiqiy tahlil qilishi hamda o'z fikrini dalillar bilan asoslay olish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, o'quvchilar interfaol metodlar asosida tashkil etilgan darslarda an'anaviy darslarga nisbatan faolroq ishtirok etadi. Ular muammoli

vaziyatlarni tahlil qilish, turli yechimlarni taqqoslash, guruhda ishlash va xulosa chiqarish jarayonida yuqori darajadagi fikrlash ko'nikmalarini namoyon etadi. Bu esa o'quvchilarning bilimlarni chuqurroq o'zlashtirishiga va o'quv motivatsiyasining ortishiga xizmat qiladi.

Shuningdek, tadqiqot davomida o'qituvchining darsni to'g'ri rejalashtirishi, o'quvchilarni erkin fikr bildirishga undashi hamda ularning individual xususiyatlarini hisobga olishi tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning muhim omillari ekanligi aniqlandi. Natijalar shuni tasdiqlaydiki, zamonaviy pedagogik yondashuvlarni boshlang'ich ta'lim jarayonida tizimli qo'llash o'quvchilarning ijodiy, analitik va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishga hamda ta'lim sifatini oshirishga samarali hissa qo'shadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish zamonaviy ta'limning ustuvor vazifalaridan biridir. Ushbu ko'nikma o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, axborotni tahlil qilishi, muammolarni hal etishi va asosli qaror qabul qilishiga xizmat qiladi. Shu bois tanqidiy fikrlashni shakllantirishga qaratilgan pedagogik yondashuvlarni dars jarayoniga izchil tatbiq etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot natijalari interfaol metodlar, muammoli ta'lim, loyiha metodi, "Aqliy hujum", klaster va keys texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning bilish faolligi, mantiqiy tafakkuri, ijodkorligi hamda kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqladi. Mazkur metodlar o'quvchilarni dars jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirib, ularning bilimlarni ongli ravishda o'zlashtirishiga yordam beradi.

Kelgusida boshlang'ich ta'lim amaliyotida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan innovatsion pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish, o'qituvchilarning metodik salohiyatini oshirish hamda bu yo'nalishda amaliy tadqiqotlarni kengaytirish maqsadga muvofiqdir. Bu esa ta'lim sifatini oshirish va raqobatbardosh, mustaqil fikrlaydigan shaxsni tarbiyalashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Asqarova, O. Pedagogika. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
2. Azizxo‘jayeva, N. N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: TDPU, 2016.
3. Dewey, J. How We Think. – Boston: D.C. Heath & Co., 1933.
4. Ennis, R. H. Critical Thinking. – Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 1996.
5. Halpern, D. F. Thought and Knowledge: An Introduction to Critical Thinking. 5th ed. – New York: Psychology Press, 2014.
6. Paul, R., & Elder, L. The Miniature Guide to Critical Thinking: Concepts and Tools. – Foundation for Critical Thinking, 2020.
7. Tolipov, O‘. Q., Usmonboyeva, M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: Fan, 2006.
8. O‘zbekiston Respublikasi. “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun. – Toshkent, 2020.
9. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Davlat ta’lim standarti (Boshlang‘ich ta’lim). – Toshkent, 2021.
10. Vygotsky, L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.